

תדריך לאנשי מקצוע לטיפול בקטינים שנפגעו באינטרנט ובאמצעי אלקטרוני אחר (תוספת לתדריך טיפול בפגיעות בקטינים)

הקדמה

בשנים האחרונות אנו עדים לשימוש גובר והולך ברשת האינטרנט ובאמצעי תקשורת שונים. רשת האינטרנט מאפשרת מגוון של מידע ואפשרויות שיתוף ותקשורת אינסופיים, אך גם חושפת את הקטינים למצבי חיים מורכבים ולמצבי סיכון שונים, הן באופן ישיר והן באופן עקיף. לפיכך החלטנו במועצה למניעת אלימות בילדים ונוער בירושלים לייחד תדריך נוסף לתופעת האלימות ברשת. תדריך זה נועד לסייע לאנשי מקצוע לטפל בקטינים שנפגעו באינטרנט ובאמצעי אלקטרוני אחר. ברצוני להודות לכל חברי המועצה למניעת אלימות על שיתוף הפעולה והעשייה המשותפת, אשר הביאו להוצאת חוברת זו.

גלית

רותי מטות

מנהלת היחידה לילד בסיכון, אגף הרווחה
ויו"ר המועצה למניעת אלימות בילדים ונוער

הגדרה: אלימות וסיכון ברשת האינטרנט

אלימות ברשת (Cyber-bullying) מוגדרת כ"פעילות תוקפנית, מכוונת וגלויה שמטרתה לפגוע באדם אחר באמצעות האינטרנט ובאמצעי תקשורת נוספים. האוכלוסייה המעורבת באופן פעיל או סביל במעשי האלימות ברשת כוללת שלושה "משתתפים": בריונים (התוקפים), קורבנות ועדים. הבריונים יוזמים ומפעילים את מעשי האלימות, הקורבנות נפגעים והעדים חווים את המעשים מהצד באמצעות צפייה במסרים הנשלחים (הצפייה יכולה להיות באמצעות נכחות בחדרי צ'אט או פורומים). בשנים האחרונות האלימות ברשת החלה להיות נפוצה, נגישה לאוכלוסיות שונות ונמצאה במגמת עלייה". (מתוך טרבולוס, היימן ואולניק-שמש 2011).

האמצעים המקוונים מאפשרים להכניס למעגל הפוגעים והנפגעים משתתפים רבים בתוך זמן קצר. ריבוי הצופים מחמיר את עוצמת הפגיעה והיקפה. במסמך זה נתייחס למצבי סיכון ולבריונות ברשת כפי שמפורטים לעיל: חשיפה לתכנים שאינם מותאמי גיל, חדירה לפרטיות, פגיעה בצנעת הפרט, העלבה, הטרדה, הפצת שמועות, השמצה, החרמה, הפחדה, איום וסחיטה, הפעלת לחץ חברתי ברשת המאיים על הביטחון האישי של הקטין ורווחתו, ביטויים ברשת של תכנון ומימוש סיכון עצמי וסיכון אחרים, תיעוד, גניבת זהות, הונאה, התחזות, תכנון ופרסום מעשי אלימות, פגיעה מינית ופורנוגרפיה, שיווק וצרכנות של חומרים אסורים עפ"י חוק, הסתה, ועוד.

הטיפול באלימות ברשת

הטיפול באלימות ברשת מתמקד בשלושה אפיקי פעולה עיקריים:

1. הטיפול המניעתי

2. איתור נפגעים ברשת האינטרנט

3. הטיפול בפגיעה ותוצאותיה

1. הטיפול המניעתי

הטיפול המניעתי נועד להרחבת המודעות לסיכון ולפגיעה מהגלישה ברשת האינטרנט ולמודעות להשלכות של פגיעה באחר, גם אם זה נעשה ב"צחוק" או בלהט הרגע.

יש חשיבות להתייחסות חינוכית לתקשורת מכבדת בין קטינים, אשר באה לידי ביטוי גם ברשת האינטרנט. הטיפול המניעתי הקיים נעשה ע"י התערבות הסברתית במסגרות החינוך השונות הפורמאליות והבלתי פורמאליות לילדים ולהורים באמצעות מורים, יועצים, פסיכולוגים, משטרה, סיגוריה ציבורית, איגוד האינטרנט, עובדי קידום נוער ועוד.

מקורות לדוגמא:

- תוכניות מובנות במשרד החינוך עבור מורים, תלמידים והורים - ראה שפ"נט <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Shefi/KishureiChaim/media/MerhavHainternet.htm>
- אתר האינטרנט של קידום נוער ירושלים - www.knoar.manhi.org "כיצד לגלוש בכיף... חוברת קיץ לגלישה בטוחה". וכן תדריך לאנשי מקצוע להתערבות בפגיעות מסוג "פגיעה מקוננת".
- המרכז לאינטרנט בטוח של איגוד האינטרנט מקיים הרצאות להגברת המודעות בקרב מורים, יועצים, הורים ועוד.

2. איתור נפגעים ברשת האינטרנט

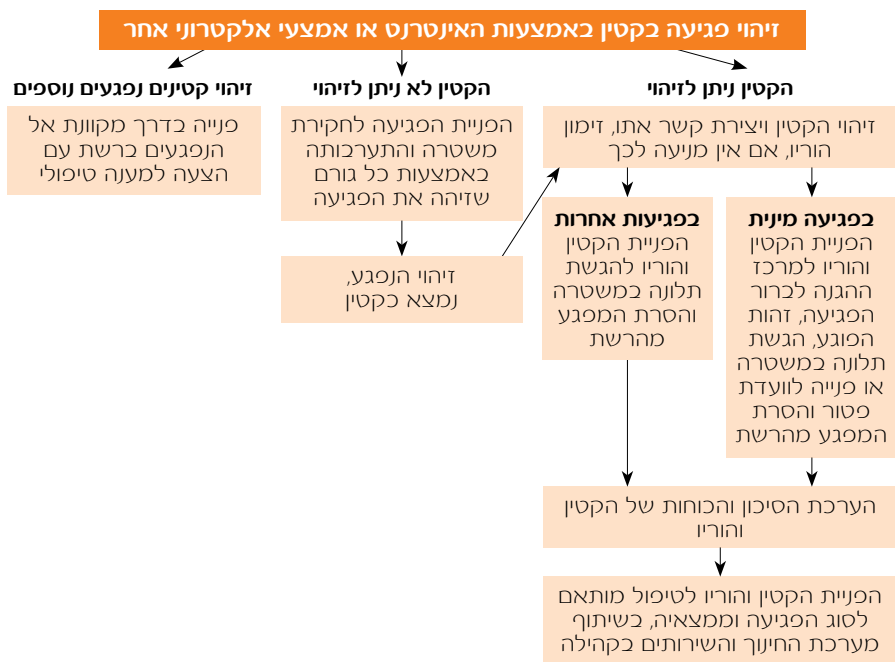
- יחידת איתור נפגעי עבירות מחשב של משטרת ישראל, פועלת בדרך כלל לאחר קבלת מידע מודיעיני, תלונה או הדלפה לתקשורת.
- קידום נוער ירושלים באמצעות רשת הפייסבוק פועלת לאיתור נפגעים והפנייה לטיפול.
- עמותת סהר (סיוע והקשבה ברשת) ועמותת על"ם מבצעות חיפוש אקטיבי ברשת, כדי לאתר ילדים ונוער במצוקה.

3. הטיפול בפגיעה ותוצאותיה

הטיפול בפגיעה ותוצאותיה כוללים התייחסות למספר מוקדי טיפול:

1. **הנפגעת** - זיהוי הנפגעת וההורים, יצירת קשר עם הנפגעת ו/או ההורים בהתאם לממצאים. הערכת הסיכון והכוחות של הנפגעת, סוג הפגיעה והצרכים הטיפוליים הנובעים מכך. הפנייה וסיוע להגשת תלונה בתחנת המשטרה האזורית, אם מדובר בעבירה.
2. **הפוגעים** - זיהוי הפוגעים ויידוע ההורים (באם הפוגעים קטינים), יצירת קשר עם הפוגעים ו/או ההורים בהתאם לממצאים. הערכת הסיכון והכוחות של הפוגעים, סוג הפגיעה והצרכים הטיפוליים, החינוכיים, המשמעתיים והחוקיים הנובעים מכך.
3. **מעגלי הפגיעה הידועים** - זיהוי השותפים (צרכני המידע שהתפרסם, עדים, מגיבים וחבריהם) ברשת החברתית המעורבים בפגיעה והורי השותפים הקטינים. התערבות הסברתית, מניעתית, טיפולית, משמעתית וחוקית, זיהוי נפגעים נוספים ומתן מענה בהתאם לצרכים.
4. **רשת האינטרנט ו/או אמצעי התקשורת** - פנייה לאיגוד האינטרנט הישראלי ו/או למשטרה להסרה מיידית של הפרסום הפוגע באתר האינטרנט ובתקשורת. ניתן לפנות לאיגוד האינטרנט הישראלי, המרכז לאינטרנט בטוח, הקו הפתוח לפגיעות באינטרנט. טל' 03-9700911, בימים א'-ה' בין השעות 10:00-20:00. safe@isoc.org.il

תרשים זרימה לטיפול בקטינים שנפגעו באינטרנט ובאמצעי אלקטרוני אחר

פוגע קטין ושותפיו הניתנים לזיהוי

הכנת התדריך נעשתה ע"י המועצה למניעת אלימות בילדים ובנוער בירושלים

יו"ר המועצה

רותי מטות - מנהלת היחידה לילד בסיכון באגף הרווחה בעיריית ירושלים

חברי המועצה שהיו שותפים להכנת תדריך זה:

בן ארי אילנה - מרכזת טיפול במניעת אלימות מנח"י, על-יסודי

גונן שרי - קצינת ביקור סדיר, מנח"י

הסידים שלמה - מנהל המחלקה לביקור סדיר, מנח"י חרדי

יוטקובסקי רות - מומחית בתחום ילדים בסיכון בגמלאות

כהן חני - מנהלת צוות דרום, קידום נוער וצעירים

לי תמי - סגנית מנהלת השירות הפסיכולוגי החינוכי, רכזת מניעת אלימות
בשירות הפסיכולוגי החינוכי

סמואל טלי - סגנית קצינת מבחן מחוזית בשירות מבחן לנוער ירושלים

רב פקד סנדורי יורם - קצין נוער מחוזי, משטרת ישראל, מחוז ירושלים

תורג'מן שוש - מנהלת מרכז הגנה לילד ולנוער

עיריית ירושלים
המינהל לשירותי קהילה
אגף הרווחה

מחלקת ילד נוער ומשפחה
טלפון: 02-6298008, פקס: 02-6297267

כיכר ספרא 7, ירושלים 91700
www.revaha.jerusalem.muni.il